

Куліковська Надія,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальність 013 «Початкова освіта»,
Житомирський державний університет імені Івана Франка;
науковий керівник: **Дубасенюк Олександра,**
доктор педагогічних наук, професор,
Житомирський державний університет імені Івана Франка

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ НА ЗАНЯТТЯХ ГРУПИ ПОДОВЖЕНОГО ДНЯ

В сучасних умовах актуалізується проблема екологічного виховання учнів у закладах середньої освіти, оскільки найбільш гострою проблемою є забруднення довкілля та збереження природи. Одним із пріоритетних напрямів екологічної освіти та виховання у сучасній початковій школі є формування всебічно розвиненої особистості з високим рівнем екологічної компетентності, що проголошується Державною програмою «Освіта XXI століття» [4], а також Концепцією виховання дітей та молоді у національній системі виховання [6], Концепцією екологічної освіти в Україні, нормативним документом «Про концепцію екологічної освіти в Україні».

Завдання екологічної освіти полягає у формуванні у молоді розуміння взаємодії людини та природи, створенні позитивного ставлення до охорони навколишнього середовища, що має важливе значення для збереження та раціонального використання природних комплексів України. Вони пов'язані з низкою об'єктивних чинників, насамперед, з необхідністю усвідомлення громадянами України того, що, розбудовуючи власну державу, необхідно долучитися до вирішення екологічних проблем на основі з'ясування залежності рівня життя від ступеня розвитку й упровадження екологічно чистих і ресурсозберігаючих технологій.

Державні перетворення в Україні, що наповнені екологічним змістом, детермінували потреби у розробці вихідних засад удосконалення та підвищення ефективності освіти щодо забезпечення

екологічної підготовки молоді не лише у процесі навчання, а й у позакласній діяльності (на заняттях групи продовженого дня).

Наукові дослідження свідчать, що цікава та послідовна діяльність у позаурочній роботі має позитивний вплив на розвиток емоційно-ціннісних настановлень на взаємодію дітей з довкіллям. Саме тому виникає необхідність застосування таких педагогічних умов із використанням інтерактивних форм роботи, які б сприяли ефективному екологічному вихованню молодших школярів на заняттях групи продовженого дня.

Мета дослідження: виявити та проаналізувати педагогічні умови екологічного виховання учнів початкової школи у групі продовженого дня.

Методологічною базою, що дозволяє розглядати проблему формування екологічної вихованості в учнів початкової школи, є аксіологічний, особистісно-орієнтовний, діяльнісний підходи [5].

Проблема екологічної освіти й виховання учнів початкових класів знайшла своє відображення у працях таких відомих науковців, як: Г. Білявський, Л. Виготський, Л. Виговська, Т. Крисоченко, І. Ковальчук, А. Степанюк, О. Химинець та інші [3]. Учені вважають, що необхідно формувати в учнів природоцентричний світогляд, знання й уміння дослідницького характеру; сприяти переходу засвоєних знань і моральних принципів поведінки в навколишньому середовищі в особисті переконання; залучати школярів до практичної діяльності для вирішення проблем навколишнього середовища регіонального значення. Ефективні форми, методи та засоби екологічного виховання на заняттях продовженого дня вивчали такі науковці, як: Л. Беленька, А. Варениченко, Н. Ващенко, Г. Пустовіт, Ю. Рева, Л. Руденко, Г. Ткачук, Л. Царик та інші [1, 2, 7].

Відповідно до визначених завдань було застосовано такі методи дослідження: *теоретичні*: аналіз філософських, природознавчих, психологічних і педагогічних джерел, програм, навчально-методичних посібників, педагогічної документації навчальних закладів із метою визначення сутності, змісту, методів, особливостей процесу екологічного виховання дітей старшого дошкільного віку; аналіз стану роботи в загальноосвітніх навчальних закладах з окресленої проблеми, синтез, класифікація, узагальнення даних; *емпіричні*: експеримент,

спостереження, анкетування, опитування, тестування, порівняння; *математичні*: методи математичної статистики, що застосовувалися для обробки результатів експерименту.

На ролі природного середовища у вихованні підростаючого покоління неодноразово акцентував увагу В. Сухомлинський, який відстоював ідею «школи під відкритим небом». Педагог вважав, що природа – найкращий та наймудріший педагог. Тому досить доцільно проводити заняття серед природи, адже емоційні враження, отримані дитиною краще засвоюються і переходять у знання [8].

Вивчаючи питання екології, відомий педагог В. Сухомлинський, зазначає, що «пізнання учнями навколишнього світу неможливе без пізнання екологічних зв'язків, реально існуючих в ньому. Їх вивчення, настільки важливе в наші дні, що це треба розглядати як необхідну умову формування у дітей основ діалектико-матеріалістичного знань та уявлень про світ природи» [8, с. 21].

У процесі дослідження проаналізовано базові поняття «екологічне виховання», «екологічна освіта», «екологічна культура», «група продовженого дня»; виділено педагогічні умови екологічного виховання учнів початкової школи у групі продовженого дня, які варто розглядати як способи та шляхи вирішення певної проблеми, які найбільш оптимальні до обставин та змісту самої проблеми [1, с. 30]. До них віднесено:

1) *врахування вікових особливостей дітей у розробці занять через створення ефекту здивування та емоційного захоплення, тобто використання проблемності, інтриги, парадоксів.*

2) *пробудження пізнавального інтересу учнів на заняттях.* Змістом пізнавальних інтересів дітей, крім сезонних і природних явищ, часто виступають теплові і світлові явища (тінь, поширення світла від джерела, властивість світла відбиватися від поверхні), рослинний і тваринний світ.

3) *реалізація принципу природовідповідності на уроках та у позакласний час.* Відповідно до цієї умови важливим аспектом також є стимулювання чуттєвої сфери дитини (опора на почуття та емоції переживання дитини, її системи цінностей), створення ефекту «емоційного захоплення».

4) *наявність розвивального середовища для підвищення рівня показників за когнітивним критерієм.* Середовище – це розумно створене місце для пізнавальної діяльності дитини з добром «правильних за віком» іграшок чи

необхідного обладнання і матеріалів (наприклад, для експериментування) [3, с. 12]. Середовищем для пізнання є і природа, тому об'єкти природи, що спостерігаються під час екскурсій у природу, прогулянок стають джерелом виникнення пізнавального інтересу. Отже, варто створити середовище, насичене цікавими для дитини об'єктами для пізнання.

5) підтримка самостійності та активності учнів у навчальному процесі на заняттях групи продовженого дня у процесі ознайомлення із довкіллям через стимулювання прагнення вдосконалюватися (я хочу бути розумнішим, допитливішим); створення «ситуації успіху». Педагогу потрібно помічати, коли дитина, зацікавившись об'єктом пізнання, намагається самостійно організувати (за власним планом дій) свою пошукову діяльність, підтримати це прагнення та при необхідності їх скоригувати

З огляду на вище зазначене, можна стверджувати, що заняття в групі продовженого дня є ефективним засобом формування екологічної вихованості учнів початкової школи. Група продовженого дня – це організований позаурочний час, який проводять у школі з метою надання додаткової освітньої та виховної підтримки для учнів. Вони призначені для учнів, які потребують додаткової підтримки або допомоги у навчанні, а також для того, щоб розширювати їхні знання та компетенції у різних областях, включаючи галузь з екології. У групі продовженого дня можуть бути проведені додаткові уроки, заняття з розвитку навичок та інші цікаві і корисні заходи для учнів. Заняття групи продовженого дня розглядають як форму екологічної освіти та виховання учнів початкової роботи у позаурочний час. Заняттями передбачено формування в учнів екологічних знань, відповідних мотивів та інтересів школярів, спрямованих збереження довкілля та на формування усвідомленої поведінки (діяльності) учнів у цікавих, варіативних та відповідних віку та інтересам учнів 1-4 класів формам та видам діяльності, таких, як: як уроки-подорожі, уроки-екскурсії, екологічні акції. Такі заняття передбачають поєднання форм і методів екологічної освіти та виховання, зокрема, етичні бесіди, дидактичні ігри та вікторини. Всі ці педагогічні прийоми необхідні для допомоги учням у оволодінні основами знань про норми та правила поведінки у довкіллі природи, а також є передумовою формування в учнів емоційно позитивного ставлення до довкілля.

До ефективних засобів формування екологічного виховання учнів

початкової школи є заняття на групі продовженого дня у формі екскурсій, участі школярів у природоохоронних акціях, флешмобах, у суспільно корисній діяльності екологічного спрямування, через застосування ігрових, наочних, практичних, інформаційно-пізнавальних, проблемно-пошукових методів.

Висновки. Таким чином, у процесі дослідження було проаналізовано сутність базових понять дослідження: «екологічне виховання», «екологічна освіта», «екологічна культура», «група продовженого дня». Окреслено педагогічні умови, які сприяли формуванню екологічної вихованості учнів початкової школи на заняттях групи продовженого дня. Виділено ефективні форми, методи та засоби екологічного виховання учнів початкової школи.

Список використаної літератури:

1. Варениченко А.Б. Структурні компоненти професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи до формування екологічної культури. Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки. Миколаїв, 2017. № 1(56). С. 36–39.
2. Ващенко Н. І. З досвіду екологічного виховання молодших школярів. Початкова школа. 2018. № 8. С. 40–44.
3. Виговський Л. А., Виговська Т. В. Екологічна свідомість як основа екологічної культури особистості. Софія. 2019. № 2. С. 35–38. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sophia_2019_2_10
4. Державна національна програма «Освіта» Україна XXI століття. К.: Компас, 2018. 70 с.
5. Дубасенюк О.А. Теоретико-технологічні засади впровадження особистісно орієнтованого підходу у професійно-педагогічній підготовці майбутнього вчителя // Професійна педагогічна освіта: особистісно орієнтований підхід : монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2012. С. 14-40.
6. Концепція виховання дітей та молоді у національній системі виховання. Молодь і закон: зб. нормат. док. з проблем виховання студентської молоді / за ред. Н. І. Косаревої. Київ : ІЗМН, 2019. 352 с.
7. Пустовіт Г.П. Організаційно-педагогічна структура гурткової роботи з екології у позашкільних закладах. Рідна школа. 2015. № 8-9. С. 9-15.
8. Сухомлинський В. О. Вибрані педагогічні твори: В 3-х т. Т.1, К., 2004. 640 с.